

ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ МОДЕЛІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Вітчизняна модель оподаткування доходів населення перманентно перебуває у стані реформування, що передбачає зміну ставок, бази оподаткування, критеріїв надання пільг тощо. Однак, у науковому середовищі та суспільній думці поширена думка про несправедливий характер податку на доходи фізичних осіб, його низьку ефективність щодо зниження майнової нерівності та детінізації доходів населення. Широко критикованою є також практика застосування податкової соціальної пільги, військового збору тощо. З точки зору справедливого розподілу податкового навантаження між різними верствами населення неоднозначно можна оцінити наявність в Україні знижених ставок податку для пасивних (незароблених) доходів. З 2017 року ставка ПДФО на рівні 9% застосовується до доходів у формі дивідендів по акціях, інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих інститутами спільного інвестування і суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток; ставка 5% – для доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами – платниками податку на прибуток підприємств. З одного боку, знижені ставки податку для пасивних доходів ймовірно можуть стимулювати населення до фінансового інвестування, адже якщо застосовувати до таких доходів стандартну ставку податку, то це спонукатиме інвесторів приховувати доходи від оподаткування. У розрізі видів економічної діяльності, найбільший обсяг податку на доходи фізичних осіб із заробітних плат було сплачено у сфері державного управління й оборони (35,2 млрд. грн.). На другому місці переробна галузь – 33,4 млрд. грн., а на третьому – оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 28,8 млрд. грн. У світовій практиці оподаткування доходів фізичних осіб широко використовується такий інструмент податкового регулювання, який передбачає вирахування із бази оподаткування, в Україні цей інструмент представлений податковою соціальною пільгою (далі – ПСП).

Динаміка надання ПСП у 2019-2021 роках має спадну тенденцію і загальна кількість осіб, що її отримали, зменшилася до 1380,6 тис. осіб. При цьому більше 77% отримувачів ПСП отримували її на підставі пп. 169.1.1 ПКУ, що встановлено для будь-якого платника податку.

Три інші види пільг сумарно за кількістю отримувачів становили від 0,3% до 20%. Зокрема, найменше отримувачів ПСП на підставі пп. 169.1.4, що установлені для платників податків, що є Героями України, Героями Радянського Союзу, учасниками бойових дій під час Другої світової війни, колишніми в'язнями концтаборів та ін. Це можна пояснити тим, що вік таких платників податків найчастіше перевищує 70–80 років і трудову діяльність більшість осіб припиняють вести з об'єктивних причин. Удосконалення надання податкової соціальної пільги може бути в напрямку надання її лише на підставі пп. 169.1.1 ст. 169 ПКУ, та перерахована за підсумками подання річної декларації про майновий стан та доходи з розрахунку на кожного утриманця. Для поліпшення ситуації пропонуємо застосовувати цю пільгу до всіх платників ПДФО шляхом внесення відповідних змін до ПКУ (відміна порогового значення щодо її застосування).

Список використаних джерел

1. Звітність про виконання Зведеного бюджету України. *Open Budget*. URL: <https://openbudget.gov.ua>.

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-IV. Дата оновлення: 03.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Пасічний М.,
Державний торговельно-економічний університет
Нікітішин А.,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК НА ТЮТЮНОВІ ВИРОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабної війни проти України перед економікою та тютюновою галуззю як невід'ємною складовою переробної промисловості постало чимало викликів. Деякі виробництва знаходились або продовжують перебувати у зоні активних бойових дій або на прилеглих до них територіях, що унеможлиблювало(є) виробництво з багатьох причин, передусім безпекових і логістичних. Війна обумовила суттєві міграційні потоки, як всередині країни так і за кордон. За даними ООН, станом на початок 2023 р. 4,5 млн українських біженців